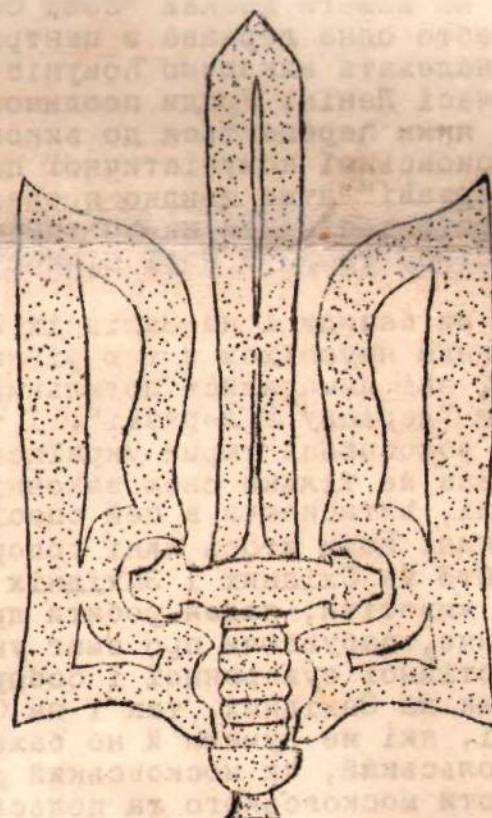

1929-1959

В XXX-РІЧЧЯ ПЕРШОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

oooooooooooo

19 - лютий - 59

В ХХХ-РІЧЧЯ ПЕРШОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Донині ще не маємо належнії оцінки того виїмкового вияву українського народу, що його охрищено "Українським Націоналістичним Рухом". Після упадку самостійності соборної Української Народної Республіки і розшиматування української національної території, постала була найбільша небезпека, що український народ знову, як це вже було в минулому, погодиться з існуючим станом, себто визнає трівалим включення себе у ворожі держави й намагатиметься пристосуватися в тих державах так, щоб мати мінімальну змогу для свого розвитку, чи тільки існування. Тим самим, міг повторитися той стан, який вже існував більше 200 років, коли гетьман України Іван Мазепа разом з Карлом XII програли рішальну битву під Полтавою 1709 року. Незаперечним фактом є, що угодовецькі прояви, як тут, так і там, себто як на Східних, так і на Західних Землях, після упадку нашої самостійності соборної Народної Республіки, стали проявлятися і загрожували швидкою ліквідацією державного ставання українського народу. На Східних Землях України національно-свідомі українці кинулись використовувати той хаотичний стан, що заіснував був після 1920 року, коли-то новий московський режим був ще надто сладжим, щоб могти безоглядно накинути своє формування також і українському народові. Творення "держави в державі", як цього хотіли досягнути численні українці, дуже швидко провалилося. Вже в 1922 році формується на вимоги Москви "Союз Советських Соціалістичних Республік", себто одна держава з центральною владою в Москві, всі права якої належать виключно Комуністичній Партиї, якою кермує в тодішньому часі Ленін. Уряди поодиноких республік вже тільки номінальними, яким передається до виконання рішення центрального уряду та московської комуністичної партії. Отже спроба творити "державу в державі" дуже швидко провалилася і за цю спробу довелось надмірно дорого заплатити якраз тим, які намагались шляхом визнання нового стану творити нові цінності для українського народу.

Таке саме явище ми бачили і на Західних Землях України, яке також закінчилося повним неуспіхом з тою різницею, що тут не ліквідовано фізично тих, які намагались легальним шляхом та легальними засобами творити "державу в державі". І тут ворог громив українські установи, заповняв тюрми українськими патріотами і в такий спосіб насаджував не тільки свою законність, але й колонізував українські землі, витискаючи в цей спосіб українців і примушуючи їх до емігрування. Коли хтось нині говорить про різниці неволі тут і там, себто на Східних і Західних Землях, цим він дає тільки доказ бажання животіти, ладен робити дрібненьку роботу, яка його вповні задовольняє, забуваючи про змаг українського народу до обнови своєї самостійності суверенної і соборної держави. Натомість ми бачимо, що як на Західних, так і на Східних Землях України були також і такі, які не думали й не бажали погоджуватися та визнавати існуючий польський, чи московський режими. Тим самим з припиненням війни проти московського та польського імперіалізмів і упадку самостійності соборної Української Народної Республіки не припинилась боротьба за повне обновлення стану, що був проголошений IV. Універсалом 22. січня 1918 року і Універсалом 22. січня 1919 року.

Отже, коли на Західних Землях України діяла активно і збройно Українська Військова Організація, на Східних Землях України деякий час діяв "Український Центральний Революційний Комітет", що його творцями були сотники Січових Стрільців Іван Андруш та Опока, відіслані туди для дій сл. п. полковником Євгеном Коновалцем, а далі, по знищенні москалями цієї організації, почали діяти "Спілка Визволення України", яку розгромив ворог щойно в 1929 році. Значить, і тут, і там були люди для яких єдиним імперативом було продовження боротьби за обнову самостійності соборної Української Держави. Ці люди не включились в існуючі легальні партії, там в Комуністичній Партиї України, а тут в різні дрібні українські політичні партії, а створили підпільні організації, або залишились безпартійними, хоча були активними членами різних організацій.

Діяльність борців за ідея самостійної України, попереду всього було здійснення цай ідеї і активна боротьба за за якнайшвидше здійснення.

Ось так, майже всі вчорашні борці-фронтовики Українських Армій, ставши о сторону всяких українських політичних партій, не визнаючи ворожого легалізму на українських землях, відчували потребу нової формациї, яка відповідала б якнайкраще їхнім духовим наставленням, тим, які зродились були в часі української визвольної війни, або ще й до революції.

Майбутнім історикам напевно буде незрозумілим, як це так, що вчорашні фронтовики потребували аж десять років, щоб викристалізувати в своїх умах те, що душевно відчували й чого прагнули, до чого на багатьох місцях і в багатьох організаціях змагали. Як це, мовляв, так, що бойовики, підпільники, революціонери, потребували так довгого часу, щоб рішитись на організаційно-політичне оформлення, коли у них на першому місці лія, рішучість, близкавична постанова і таке ж її виконання, коли в таких людей ніколи вагань немає і бути не може? І це тим більше незрозумілим може видетись, коли вже ряд років швидше про український націоналізм почав писати Дмитро Донцов. Правда, про український націоналізм писали і інші публіцисти та журналісти поряд з Дмитром Донцовым, навіть вказували на конкретні форми для українського націоналізму. А проте, треба було ще ряду років, щоб дати чітку і не помильну відповідь на перше і найважливіше питання:- "Хто ми є?" - Ми є активні борці за віднову самостійної соборної Української Держави і-для здобуття перемоги над нашими ворогами та здійснення нашого ідеалу мусимо змагати включити в цю визвольну боротьбу весь український народ,- значить ми не є ані партією і не ю бути не можемо, ані не можемо бути якимось замкненим СРДЕНОМ, як це пропонував Дмитро Донцов. Наші завдання є цілком відмінні від італійської фашистської, чи німецької націонал-соціялістичної партій, які змагались у своїх державах за проведення внутрішніх політичних і соціальних реформ. І ось щойно на Першій Конференції Українських Націоналістів, яка відбулася в листопаді 1927 року, знайдено нарешті ті організаційні форми для Українського Націоналістичного Руху і на тій же Конференції постановлено було створити Організацію Українських Націоналістів. Там же, на тій першій Конференції було стверджено, хоч і для нікого з українських націоналістів не було найменшого сумніву, що Український Націоналістичний Рух є органічним явищем українського народу, має свої духові, політичні і соціальні ціллі, які нічого спільногого не мають ані з італійським фашизмом, ані з німецьким націонал-соціялізмом. Більше цього, як в далішому виказалось, Український Націоналістичний Рух був навіть виїмковим рухом серед всіх слов'янських народів, бо, як відомо, були спроби творити такі, чи подібні рухи в чехів, поляків, югославів. Болгар, а навіть і в москалів, і всі ті рухи покінчились негданими і про них вже навіть ніхто не згадує.

Ще бо Шевченко протистарився тому, щоб українському народові накидувати чужі неприродні йому ідеї:

"А ви претеся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого, волі, волі
Братерства братнього... Найшли,
Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих слів, велику силу
Тай більш нічого..."

Ще бо Микола Міхновський в 1905 році стверджував: "Головна причина нашої нації - брак націоналізму серед широкого її загалу. Вплив московської культури й московського суспільства був до останніх 10 років настільки сильний, що українці широко повторяли за своїми лукавими учителями-москалями, що націоналізм взагалі дурниця, що сепаратизм теж нерозумна річ, бо ідеал всіх народів лежить у з'єднанні. В останніх часах хвиля націоналізму розливається щораз більше по Україні. Ця нова течія зараз повинна внести тяжку боротьбу з старими течіями. Велика частина української інтелігенції засліплена московською науковою, твердо обороняє свої позиції єдності з московською революційною й ліберальною

течіями. Але це не змінить логіки подій, законів еволюції національного поступу... Националізм це велітенська й непереможна сила. Під її могутнім натиском ламаються, здається, непереможні кайдани, розпадаються великі імперії й зявляються до історичного життя нові народи, що до цього часу були під чужими гнобителями. Националізм єднає, координує сили, рве до боротьби, запалює фанатизмом поневолену націю в її боротьбі за самостійність... Українська нація мусить піти шляхом націоналізму, перейде його та повалить все, що стоятиме переденою на цій дорозі".

Ось це, що передбачував Микола Міхновський, стверджуючи нестаchu, але й водночас будучи певним про прихід українського націоналізму, - стало живою, трівалою дійсністю, оформилось в організовану бойову силу, отже вийшло з українського народу й з нього черпає свої сили. Це не вплив італійського фашизму, чи німецького націонал-соціалізму, як ще й до нині твердять українські соціялісти.

"Велика частина інтелігенції засліплена московською науковою, твердо обороняє свої позиції єдності з московською революційною й ліберальною течіями..." - стверджував Микола Міхновський. Очевидна річ, що не ця українська інтелігенція могла породити в собі український націоналізм, а нова, що в часі визвольної війни тримала рушницю в руках і на воєнному фронті своїми грудьми прислоняла самостійну соборну Українську Народну Республіку. Ця нова, молода інтелігенція не стояла під ніякими московськими впливами, не була затроєною якимось ніколи неіснуючим і ніколи нездійснім "братьством" з москалями, а знала із української визвольної війни, що москаль, якої б політичної закраски не був, є ворог українського народу, є московський імперіяліст-колоніаліст. Ця нова українська інтелігенція виросла і оформилась в українській визвольній війні і тому вона була не тільки цілком відмінною від попередньої, але й відчувала в собі національну духову силу, щоб вдергати і надалі постійну визвольну боротьбу, хоч і іншими засобами та методами, аж до менту нової української революції, яку ця нова інтелігенція зобовязалась підготовити і брала на себе обов'язок її здійснити.

Ця нова українська інтелігенція, вчораши фронтовики, відрізнялась також і від тої старшої української інтелігенції, що стояла у проводі Української Національної Революції 1917-20 років. Не тільки, що продовжували своє існування два українські уряди, але існував насправжній двоподіл між наддніпрянцями та галичанами, які взаємно скидали на себе вину за програння визвольної війни, більше цього, закидуючи собі взаємно національно-державну зраду. Українська визвольна війна якраз наблизила й з'єднала цю нову українську інтелігенцію, засипала границю Збруча і водночас відділила її від старшої української інтелігенції. Найбільше чітко віддала свої думки ця нова українська інтелігенція у своїй відозві до українського народу та українських націоналістів після відbutтя Першої Конференції Українських Націоналістів:

"Сильні вірою у високе призначення свого народу, палені соромом за пониження своєї Батьківщини, свідомі своєї місії в борні за долю України, націоналісти відчули, що для поневолених немає порятунку, доки не підпорядкують часове й підрядне вічному й основному в бутті Нації та доки не здобудуться на однозгідний чин..."

Велично, чітко, правдиво і зобовязуюче віддано все одним реченням. В цьому все сучасне й все майбутнє визначене, не особисте, не часове, а цілої нації, своєї Батьківщини. "Високе призначення свого народу", - його не вистачає декларувати, його треба здійснити, воно зобовязує до надмірної й безупинної творчої праці й боротьби; нова візія майбутньої оновленої Русі-України, яка перед тисячу роками виконувала те високе призначення на Сході Європи. "Свідомі своєї місії в борні за долю України", - так і насправді на той час було, що українські націоналісти стояли в безпосередній збройній збройній боротьбі з ворогами України, були тими місіонерами, за якими мав піти весь український народ. Від того менту, а навіть ще зараще, аж до цього часу українські націоналісти є тими борцями й провідниками у визвольній боротьбі українського народу.

II.

Небагато часу проминуло від Першої Конференції Українських Націоналістів, на якій постановлено скликати в ближчому часі Перший Конгрес Українських Націоналістів, покликано Провід Українських Націоналістів, водночас вирішено негайно приступити до видання офіційного місячного органу Проводу Українських Націоналістів. І насправді, коли 1. січня 1928 року з'явилось перше число "Розбудови Нації", що виявилось, що побіч існування націоналістичних організацій, як "Союз Української Націоналістичної Молоді", "Союз Українських Націоналістів", як на всіх українських землях, під під різними займаннями, так і в різних країнах розгорашення української еміграції є багато українців, які так само відчувають і так само прагнуть здійснення тих величчих завдань, що їх чітко сформульовано у "Відозві" Першої Конференції Українських Націоналістів.

Вже після з'явлення перших чисел "Розбудови Нації" переконливо підтверджувалося, що українські націоналісти існують і діють на всіх українських землях. Бо у великій кількості надсилали "Розбудову Нації" різним установам на Східних і Західних Землях України і це саме зо Східних Земель напливали часто до адміністрації "Розбудови Нації" прохання надсилати їм "Розбудову Нації", або доповнити вже попередні числа, які, мовляв, десь затратилися. Ставало для нас ясним, що з установ, яким ми надсилали "Розбудову Нації", вона зникала, її прямо викрадали з бібліотек та редакцій і поширювали між націоналістами. Було також нам відомо, що деякі статті "Розбудови Нації", були переписувані та погирювані між українськими націоналістами на Східних Землях. Очевидна річ, що кожне таке прохання о надсилку "Розбудови Нації" ми полагоджували прихильно і з великою радістю, будучи перними, що цим допомагаємо українським націоналістам на Східних Землях знайомитися з думками, що їх подавала "Розбудова Нації", і в такий спосіб формувати однаковість поглядів та сприймати одну націоналістичну ідеологію. Це було тим більше потрібне, бо Східні Землі були вже в тому часі ізольовані від Західних Земель і то ще більше, як це було до першої світової війни. А втім для поширювання націоналістичних думок та ідеології і подання вісток про існування Українського Націоналістичного Руху спричинялись також такі журнали, як "Большевик України" та "Життя Революції", які вміщували полемічні статті, як відгуки на статті, друковані в "Розбудові Нації". Це був ще один доказ, що Український Націоналістичний Рух є природним і питомим явищем українського народу. Про це писав вже в перших числах "Розбудови Нації" д-р Юліян Вассиян в своїй статті - "До головних засад українського націоналізму".

"...Ні політична партія, ні суспільна кляса, ні стан не відповідні як становище, з якого можна б було обнати, зрозуміти й керувати життям нації, бо всі вони однісбічні тим, що є власне тими означеннями своєрідними чинниками. Тому ні одна з тих форм не підходять для цілей націоналізму, що стається тим, чим він є, власне шляхом поборення в собі духа партійності, клясовости, становости. Головним предметом його прямuvання є зісуспільнювання різного припомочі доповнення й системи, а не спрошування його шляхом виключення й негації. Загляду на це можна б назвати його інтегральним націоналізмом".

А ось в тій же статті висловлені думки про світогляд:

"Вже сама обставина, що нація є величиною органічного стану, виключає можливість нащеплення на її дереві чужородного насіння, як це нам вимовно між іншими доводять невдалі спроби досконалого організованого большевизму. Бо кожний світогляд, навіть із можливо найширшою підставою, є своєрідний і заоднобічний, щоб можна було зробити його творенні безпосередньої участі... Світогляд являє завжди те найвище духове утворення, якого не можна повторити при помочі технічних засобів. Того роду вартості прямо непереносні".

Отже повна свідомість шкідливості для українського народу, - як уподобляється до когось, прищеплювати своєму організмові чужі духові явища, чи утвори, які крім шкоди, поганування, або викривлення його духового росту, нічого доброго принести не можуть.

"Доказ, що ідею державності нації не можна здійснювати стільки одним шляхом

твірних рішень і ще твердих обов'язків чинного послуху, виявить, чи націоналізм є теорією, чи життєвою силою. Думка про прямування різними шляхами до одної цілі є стереотипною неправдою, бо різні засоби зумовляють різні наслідки..."

Отже Український Националістичний Рух був і мав залишатися тою революційною силою, яка організаційно оформлена мала завданням включати в свою акцію все ширші народні маси, їх заправляти, направлювати й ними керувати у важкій боротьбі за здійснення державного ідеалу українського народу. З цього випливало принципіальне становище Українського Националістичного Руху, постійно діюче і постійно незмінче - ВЛАСНІ СИЛИ, - не якібудь орієнтації, чи пристосування до чужих сил і узaleження себе від них.

III.

1928 рік присвячено в цілому інтенсивній підготовчій праці до Першого Конгресу Українських Националістів. В дніх 8-9. квітня 1928 року відбулася в Празі "Друга Конференція Українських Националістів", на якій після виголошення ряду рефератів, доосновних дискусій та підсумків вже проведеної праці Проводом, так і поодинокими Националістичними організаціями на Рідних Землях та на еміграції, прийнято ряд принципіальних постанов, що зобов'язували як націоналістичні організації, так і поодиноких націоналістів. Ось ті постанови:

1/ ПУН у своїй діяльності відмежовується від усіх українських політичних партій і груп та не вступає з ними в співпрацю. Всі націоналістичні організації на українських землях і на чужині мають також стати на цей шлях.

2/ Організації українських націоналістів мають до часу скликання Конгресу Українських Националістів провести організаційну працю згідно з окремим планом, виробленим Конференцією.

3/ ПУН перебирає заступництво організацій українських націоналістів назовні з тим, що організації можуть у порозумінні з Проводом вступати у взаємини з належними чинниками для полагодження справ місцевого призначення.

4/ Конгрес має бути скликаний 1. вересня 1928 року.

Вже місяць пізніше, себто після Другої Конференції, наспіла із Західних Земель від члена УВО та активного націоналіста обширна інформація, яка була видрукувана в "Розбудові Нації" за червень 1928:

"Треба ствердити, - писав цей крайовик, - що постанови II Конференції й накреслений план діяльності Проводу майже абсолютно відповідає думанню, відчуванням, психічному станові й тенденціям розвитку тої української сили під Польщею, де досі, незважаючи на періодичні зусилля, існувала тільки як розорошена на безліч окремих частин потенція. Ця потенція була до цього часу зовсім не використана, або в поодиноких випадках була використовувана іншими політичними групами для цілей, що не є і не були рівнобіжними з цілями, які собі ставить Провід Українських Националістів.

"Значення постанов і зasad майбутньої діяльності Проводу стає тим більшим, що їх прийнято в час сильного політичного перетворення нашої суспільності. Вони ж самі є одним із зовнішніх проявів цього перетворення.

"Загляду на глибину й ґрунтовність процесу, свідками якого ми є в сучасний мент /а хочемо бути дієвими особами/, треба припустити, що це є один із останніх а може й останній етап політичної кристалізації..."

Як бачимо, автор допису не тільки цілком об'єктивно, але й видющо в майбутнє передбачив процес тої кристалізації в українському суспільстві, до її започаткували перші дві Конференції Українських Националістів.

Ота кристалізація в українському суспільстві була проведена в найважчий мент нашої новітньої історії, коли на всіх українських землях встановлений ворожими окупаціями легалізм, став керуючим фактором нового укладу життя українців. Це не значить, що ідея самостійної України була вже забутою, однаке в тій дійсності, яка зложилася була на українських землях під різними займанчинами, достосування до того легалізму було для багатьох самозрозумілою

необхідністю в національно-політичній та національно-духовій роботі.

Поскільки боротьба УВО на Західних Землях була відомою і на Східних Землях, то діяльність тасмної організації "Спілки Визволення України" на Східних Землях, як також інших тасмних організацій, була зовсім невідомі українцям Західних Земель. Наслідком цього складалось тут фальшиве враження, яке набрало загальністі оцінки, будімто подавляча більшість українського народу на Східних Землях погодилась із встановленим Москвою режимом. Тим самим, як на Західних Землях, так і на еміграції почало було ширитись радинофільство, а навіть обновлялось московськіство. Уряд УНР після злочинного вбивства агентом Москви Головного Отамана Симона Петлюри, не тільки втратив був на своєму велітеському авторитеті, але й значно послабив свою діяльність, обмежуючись тільки до пропаганди на міжнародному форумі ідеї самостійної України. Президент Західної Області УНР Евген Петрушевич взяв орієнтаційний курс на Радянську Україну. Ось так в обидвох центрах губилася віра у власні сили українського народу і повторювався стародавній танець:- ютікаючи від Москви, прямувати у Варшаву, і втікаючи від Варшави прямувати в Москву. Діячою силою в обидвох орієнтаціях були такі фактори, як основний прихід Пісусідського до влади в Польщі, отже непримиреного ворога Московської імперії і підбито позитивно настежленого політика до самостійної України; друга ж орієнтація на Москву і Радянську Україну знаходила своїх однодумців і прихильників у факторі культурного розвитку на Східних Землях України, розвитку не бувалого за царського режиму.

Очевидна щіль, що використання багатьома українцями тогочасної слабості московського імперіалізму на Східних Землях і бажання в легальніх формах розторкати національну працю, могло бути самозрозуміле для українського населення тої частини території, але не могло і не повинно бути зрозумілим і вистачаючим, чи вилівнюючим той існуючий стан для українців Західних Земель, бо проф. Дмитро Дорошенко бачив український Львів в 1914 році, себто напередодні першої світової війни і те, що він стверджив та бачив, подає у своїх споминах - "Мої спомини про недавнє-минуле".

Коли я побачив львівських знайомих, почув їх настрої, довідався про сподіванки і плани, то постуг, який зробило українське життя в столиці крає, уявлявся мені зовсім ясно: українці вже стали тут у Галичині державною нацією, вони вже були на дорозі до того, щоб почувати себе господарями на своїй рідній землі. Почувавши вже інший, як колись розмах політики, панували ширші інтереси і плани у Львові готовувалися до великого січевого з'їзду, і д-р К. Трильовський підарував мені тільки-що видану книжку - військовий статут, перший таїй статут на українській мові, для майбутньої національної армії, що мала повстати з оцих "Січей".

І насправді все це здійснилось: була самостійна Українська Держава, була Українська Галицька Армія тут і на раз мало статись таке, що люди зневірились у власні сили народу й мали б шукати порятунку у того ворога, у московських імперіалістів, проти яких бились збройно. Чи ж не таку саму катастрофальну помилку зробив колись гетьман Хмельницький, шукаючи помочі-порятунку в Москві?

Більш лівним і менш зрозумілим може видаватися той факт, що учасники першої світової війни, а далі й учасники української визвольної війни, оті всі фронтовики, не почували в собі ані фізичного, ані духового виснаження і навіть після програння на фронтах визвольної війни, негайно приступили до продовжування тої визвольної боротьби іншими засобами і іншими методами з незнищимою вірою у власні сили свого народу, помимо упадку самостійної України і розшматування її території. І ось ці, з вірою у власні сили народу, ці продовжувачі української визвольної боротьби, були творцями Організації Українських націоналістів.

Ідеологічні організації - "Групи Української Національної Молоді", "Легіч Українських націоналістів", "Союз Української Націоналістичної молоді", студентські корпорації "Чорноморе", "Зарево", "Галич", а на деяких теренах, "Союз Українських Старшин", "Українські Стрілецькі Громади", - всі ці організації стояли непохитно за здійснення українського національно-державного ідеалу й морально, а по часті й фінансово підтримували визвольну боротьбу, що її дотепер провадила Українська Військова Організація. Всі ці дотепе-

рішні ідеологічні організації виростали політично, їхнє членство формувалось і визрівало політично, що й виявило себе напричуд в однодумності та одному світогляді й в одному поготів діянні за повне здобуття самостійності Української Держави.

Ще до часу скликання Першого Конгресу Українських Націоналістів з'явилися в краю "Смолоскіпи", а на чужині "Національна Думка" та "Державна Нація", які вміщували не тільки статті з ідеологічною тематикою, але й статті послітично-державного напрямку і тим самим були лучником і з'єднюючим фактором поодиноких гуртків, а навіть відокремлених одиниць, що сприймали вже український націоналізм. Ще бо в 1927 році, себто перед появою "Націоналізму" Дмитра Донцова, писав інж. Дмитро Андрієвський в "Національній Думці" /чч.VII-VIII, 1927/:

"...Життя ж бо твориться не на програмах і не згідно з догмами, але життєвим інстинктом і нашим органічним хотінням. Звичайно наколи ми не вміємо хотіти, або не зважуємось хотіти, закони природи чинитимуть без нас. Але є очевидним, що наша воля є одним із тих чинників, що складаються на вислід подій. І той, хто уміє хотіти, важить більше у механіці життя ні інший, що знає тільки віддаватись ходові події. Лицарі Розбудови Нації мусять уміти хотіти і ясно уявлати собі найближчі наслідки того труду. Більш того, во ім'я дальшої цілі, вони мусять уміти відмовлятися від хотіння шкідливого чи звичайного в національній роботі, і в цей спосіб скупчити свою увагу, свої сили на розвиток нації, на її розрист.

"В цій самопожертві є певний трагізм, як є трагізм в самій істоті життя. Життя жорстоке, сильне, владне й прекрасне. Не серед спокою й добробуту, не через упокорення чи самозбереження, тільки через бурі й муки самопожертви й підбій, великий гін і глибокі упадки родиться Велике..."

"Очевидно, що для цієї роботи треба іншої породи людей ніж та, що досі вела перед у нашому національному житті, а почасти й тепер тримає кермуючи нашої політики у своїх руках. Треба людей сильних духом і міцних волею, а насамперед гордих і відважних. Тих, що остаточно збулись рабської психології та здібні на великий лет. Тих, що вміють хотіти й своє хотіння накидати іншим, замість того, урізувати власну особу, щоб не пошкодити сусідові.

"Ми певні, що ця нова порода гордих, запальних, творчих українців вже народилась. Вона ще губиться між відмерлими клітинами національного тіла, між звалищами й уламками нашого політичного вчора. Але ми вже зачуваємо розмірений хід збитих лав нових борців і гарячий віddих спраглих, жадібних подвигу молодих грудей".

Отже ці ідеологічні журнали, що з'явилися по різних теренах, були немов націоналістичною сурмою, що накликали до загальної збирки всіх націоналістів, розпорсініх в різних ідеологічних організаціях та перебуваючи на різних теренах. Тою загальною збіркою, тим загальним з'єднанням всіх націоналістів мала бути одна Організація, в якій вони мали вишипити в похід, виявляти свою боротьбу і свою творчість в ім'я здійснення національно-державного ідеалу.

Створення єдиної націоналістичної організації було водночас найвищою вимогою в тодішній українській політичній дійсності. На Західних Землях українська політика зійшла на тори легальності, приймала активну участь у виборах до польського сейму в 1927 році і тим самим визнала хоч хоч би лише часово польську державну суверенність на тих українських землях, що знайшлися під Польщею. Про Закарпаття й Буковину годі висказуватись, бо вони ворожу зверхність визнали були вже куди раніше, немаючи змоги із за малочисельності створювати концепцію своєї самостійної політики. А втім, якщо йшло о Буковині, вона завжди політично творила цілість із Галичиною, а навіть під румунською займанчиною орієнтувалась на на політику українців в Галичині.

На Східних Землях так званий "ліберальний комунізм" і легальна дійсність таких світочів, як Грушевський, Ніковський та багато інших українських патріотів, хоч-не-хоч мала від'ємний вплив на партійних політиків, як в Галичині, так і на Буковині та Закарпатті, які всі вони дебачували, що, мовляв, там справді існує хай і комуністична, але Українська Держава. Таке розуміння довело було в Галичині до поїздки української т.зв. "кооперативної делегації" до Києва та Харкова в 1927 році і жебрання в уряду Радянської України

позики в сумі - 50 тисяч долярів на розбудову української кооперації. Не місце тут розглядати, чи московські імперіалісти були б більше виграли, коли б були уділили бажаної позики, чи виграли більше тим, що в такій позиції відмовили. При цьому треба мати на увазі, що в українців Західних Земель було завжди більше прагнення з'єднатися із Східними Землями, як в українців Східних Земель до створення соборної України, а тому й небезпека на Західних Землях була насправді великою, що наступить орієнтація на Радянську Україну, чим буде відкрите поле для московсько-комуністичної пропаганди на Західних Землях і послаблення боротьби за обнову самостійної соборної України. І діалог не під беспосереднім враженням, потуясячи до глибини душі всіх українських патріотів, а саме після вбивства Головного Отамана Сиона Петлюри. Уряд УНР ще більше прилив до Польщі і виникав в українців Західних Земель реакцію в протилежному напрямку і це тим легше здійснювалось, що українська преса тодішнього часу на Східних Землях трубила на всі лади про великі успіхи та творчі здобутки українського народу на тих землях. Треба мати на увазі, що в тодішньому часі ще не було ущільненої колективізації селянства, натомість на Західних Землях вже йшла повною парою польська колонізація.

IV.

Однаке мильним було б виводити, що цей політичний, так небезпечний стан на всіх українських землях, породив Організацію Українських Націоналістів. Бож, як стверджувано, вже на багатьох теренах існували від ряду років ідеологічно-націоналістичні організації, чи Групи, які плекали, чи навіть частинно розробляли ідеологію українського націоналізму. Потреба створення єдиної націоналістичної організації виправдувалась якраз отою чисельністю ідеологічно-націоналістичних організацій, чи груп, а заіснувавши політичний стан на всіх українських землях тільки прискорив її повстання. Все тут, так би мовити, мало природний процес, в ніому не було нічого штучного, нічого накиненого згори. Про ніякі чужі впливи тут не може бути й мови, бо німецький націонал-соціалізм тоді собою ще не уявляв ніякого політичного фактора, а італійський фашизм був не тільки чужий, але й надмірно далекий і майже близче незнаний українським націоналістам. Почуття віри у власні сили українського народу було таке могутнє, всевладне в українських націоналістів, що навіть покликування на італійський фашизм, було б нічим іншим, як тільки надмірно болючою образовою українських націоналістів. Щоб виступити тоді проти політики уряду УНР, проти політики президента Петрушевича, проти політики всіх легальних українських партій, треба було відчувати свою власну, внутрішню силу, свою здібність і готовість пустити новий духово-національний струм в український народ, будучи певним, що він не тільки зэтамує процес занепаду, чи процес дослугування до створених ворогами обставин на українських землях, а надасть нової сили і направить нашу відволінну боротьбу, в яку включиться весь український народ. Не якась нова партійна програма, а нова національно-державна концепція могла бути тим могутнім мотором. Але й сама концепція могла бути сприйнятою народніми масами тільки завдяки живій, вже існуючій силі. себто багато чисельним українським націоналістам, які негайно після створення Організації Українських націоналістів розпочали масову дію.

В 1959 році сповнюється 30 років від Першого Конгресу Українських Націоналістів і заснування Організації Українських Націоналістів, - є це період не тільки безупинної визвольної боротьби українського народу, а й великого значення внутрішній національно-духовно-політичний процес, який пройшла вся українська нація, завдяки існуванню і діям Українського Націоналістичного Руху. Ідея оновлення самостійної соборної Української Держави стала мотором всього життя українського народу. Нині немає українця, який не носив би в своїй душі, в своїх почуваннях, в своїх мислях і бажаннях цеї державної ідеї. Там, на Рідних Землях вірність цій державній ідеї виявляє повсякчас український народ і в різних видах та діях засвідчує цю вірність, або навіть бореться за здійснення тої ідеї. Звідси безупинні вигуки і заклики ворога до боротьби з "українським буржуазним націоналізмом". Тут же, на еміграції немає такої

української організації, яка в своїй діяльності нехтувала б, чи була б байдужою до української державної ідеї, яка в міру своїх сил і спроможностей не давала б свого позитивного вкладу в наближення здійснення твої державної ідеї, яка перед зовнішнім світом не не виступала б одверто в обороні її, не домагалася б від зовнішнього світу визнання українському народові права мати свою суверенну державу.

Це завдання українському націоналізму, його ідейному світоглядові, його Сомовим діям, що гілійшли на задній плян всяки соціальні проблеми. Нині кожному українцеві ясно, що навіть найкраща соціальна програма може бути здійсненою на користь українського народу в його суверенній державі, але тою навіть найчіпшою соціальною програмою не можна скинути ворожого ярма, не можна збудувати самостійної Української Держави. Нині, ніхто вже не питает: "на якій програмі хочеться будувати самостійну Україну," - як це було в часі Української Національної Революції 1917-20 років. Проминали безповоротно ті часи, коли московські імперіялісти натривлювали українські народні маси проти свого гроводу, мовляв, хоче своєму власному народові накинути соціальне ямо, хоче його поневолити, хоче його запроdatи чужому капіталізмові. Правда, цими засобами боротьби є й нині послуговуються московські імперіялісти та їхні вислужники в Україні, але нині кожний українець знає, що це ніякою мірою не відповідає правді, що воно якраз навпаки є, а саме, що "українські буржуазні націоналісти" борються за повне визволення українського народу. Цю свідомість, цю відрілість кожного українця треба зачислити як один із великих успіхів українських націоналістів їхньої безупинної боротьби і їхньої праці.

Для порівнання пригадаймо, що в часі нашої національної революції на Східних Землях не було ані одної політичної партії, яка назвала б себе національною, чи народною, себто яка ставила б була на першому місці боротьбу за національно-державні, а не соціальні питання: "Соціалісти-федерацісти", "Соціалісти Самостійники", "Соціалісти-революціонери", "Соціал-демократи". Це щойно після Першого Конгресу Українських Націоналістів, після започаткування отої духовно-національної і політичної реформації, що її проводила Організація Українських Націоналістів, ці партії не тільки стали заникати, але й ті, збереглись, перестали ставити на першому місці свою соціалістичну програму, як засіб для визволення українського народу. Тим-то в праві ми твердити, що український націоналізм провів велику внутрішню реформацію, підпорядкував все одному найвищому національному ідеалові.

Завдання, які поставив собі Український націоналістичний Рух, були виключно ідейного порядку, його найвищих вартостей, тому й Український націоналістичний Рух у своїй визвольній боротьбі, в своїй праці і в своїх змаганнях не звертав ніякої уваги на якібудь матеріальні користі. Не будував ніяких замків, не організував ніяких господарських підприємств, одне слово матеріалізм не привертав до себе його уваги. Матеріальні засоби він знаходив в українському громадянстві, впершу чергу в українських націоналістів, а коли таких не вистачало, проводив експроприації, забираючи безпосередньо у ворога матеріальні засоби, щоб при їх допомозі організувати дальшу боротьбу.

Визвольну боротьбу український націоналізм завжди розумів і ставив, як справу всього українського народу, а себе вінвважав тільки авангардом. Український націоналізм мав включитися у ту визвольну боротьбу національно-духово-політично і матеріально, а не бути постороннім глядачем, який "невтрально" вичікує, коли українські націоналісти віднесуть остаточну перемогу. Для українських націоналістів було ясно від початку заснування Організації Українських Націоналістів, що тільки безпосередня участь всіх українських народних мас у визвольній боротьбі запевнює нашу перемогу над ворогами і для цієї масової участі він весь час проводив підготовчу працю.

Зараз, відзначаючи 50-річчя Першого Конгресу Українських Націоналістів стверджуємо, що Український націоналістичний Рух і його Організація Українських Націоналістів провели величезну позитивну працю серед українського народу. Можна без всякого перебільшення сказати, що завдяки Організації Українських Націоналістів український народ піdnivся до тих висот державно-зрілого народу, який безупинно бореться за оновлення і побудування своєї самостійної держави, що він в цей ідеал непохитно вірить і хоча якою важкою є

вороха неволя та терор, український народ у своєму змагуві не заломався, в остаточний свій успіх і перемогу не зневірився.

Але одночасно із цим ми стверджуємо де-не-де вияви втоми, пасивності в рядах української еміграції. Це не наслідок зневіри в здійснення нашого ідеалу, ні, це тільки хвилева втома, це немов виснаженість. Ця хвилева втома, чи виснаженість, це наслідки послаблення нашої духовно-ідейної праці. Коли 30 років тому ми були авантюристами у визвольній боротьбі і добровільно в'язали на себе цей великий тягар, ці найбільші гобоз'язання супроти українського народу, ми були тоді менш чисельними, а обставини нашого народу були куди важчими. Адже наш народ був розшматований на чотири частини і кожний займанець намагався своїми та методами опанувати всеціло не тільки ним захоплену українську територію, але й встановити на ній всеціло своє право і свій лад, не залишаючи ніяких можливостей для національно-творчої праці тої частини українського народу, яка залишилася була під його державною зверхністю. Нині ми вже стоїмо в безпосередній боротьбі лише з одним ворогом і цей ворог нині не є сильніший, як був між двома війнами. Навпаки, можна з цілою рішучістю і переконанням твердити, що нині ворог став куди слабшим. Бо не тільки ми єдині провадимо визвольну боротьбу. Інші, Москвою поневолені народи, за той період набули більш національної свідомості, вирости в процесі свого національного відродження та завзято ставлять свій спротив тому ж самому ворогові. Нині весь тягар боротьби з Московською імперією не спадає виключно на український народ, а в ту боротьбу вже включилися інші поневолені народи. Отже за останніх 30 років наступили великі зміни на користь нашої визвольної боротьби, які побільшили гарантію на нашу остаточну перемогу.

Після Українських Армій, після численних повстанських загонів український організований націоналізм перейняв на себе всю визвольну боротьбу українського народу, ту боротьбу постійно ініціював і постійно нею керував. 30 років від Першого Конгресу Українських Націоналістів і 40 років від проголошення Універсалом соборності українських земель, це великий етап, це новітня і найкраща епоха в історії українського народу, епоха, яка ще триває, яка ще не покінчена, але не має більше тих українців, які сумнівались б в її позитивний і корисний для українського народу кінець.

Коли не було змоги оборонити самостійної соборної Української Народної Республіки в 1918-20 роках, то це ніяк не означало і не означає, що український народ погодився із неможливістю здійснення свого державного ідеалу. Навпаки, продовжуючи свою визвольну боротьбу, він засвідчив свою віру в здійснення того ідеалу, а продовжуючи боротьбу з окупантами він водночас в ній ріс і оформився в непримиреного борця. І в цьому формуванні непримиреного борця перша роль і перше своє завдання виконали українські націоналісти.

Відзначаючи 30-річчя Першого Конгресу Українських Націоналістів, ми повинні бути гордими і свідомими того, що Український Націоналістичний Рух виконав велітенську працю, яка запевнює українському народові наближення його остаточного визволення і збудування свого національного храму свободи – самостійної соборної держави.